

KVEBEKO DEKLARACIJA DĖL VIETOS DVASIOS IŠSAUGOJIMO

Priimta Kvebeke, Kanadoje, 2008 m. spalio 4 d.

Preambulė

Susitikę istoriniame Kvebeko mieste (Kanada) 2008 metų rugsėjo 29 – spalio 4 dienomis Kanados ICOMOS kvietimu į ICOMOS 16-ąją generalinę asamblėją ir iškilmingus minėjimus, pažyminčius Kvebeko miesto įkūrimo 400-ąsias metines, jos dalyviai priima šią Deklaraciją dėl principų ir rekomendacijas dėl vietos dvasios išsaugojimo saugant materialųjį ir nematerialųjį paveldą. Tai pripažįstama inovatyviu ir veiksmingu būdu tvariam ir socialiam vystymuisi visame pasaulyje užtikrinti.

Ši Deklaracija priklauso serijai priemonių ir veiklų, kurių per pastaruosius penkerius metus ėmėsi ICOMOS, siekdama saugoti ir skatinti paveldo vietų dvasią, o konkrečiau – jų gyvąją, socialinę ir dvasinę prigimtį. ICOMOS 2003 m. 14-osios generalinės asamblėjos moksliniame simpoziume pagrindinis dėmesys skirtas paminklų ir vietų bei vietovių socialinių nematerialiųjų verčių išsaugojimo temai. Vėlesnėje Kimberlio deklaracijoje ICOMOS įsipareigojo atsižvelgti į nematerialiąsias vertes (atmintį, tikėjimus, tradicines žinias, prisirišimą prie vietos) ir vietos bendruomenes, kurios yra šių verčių sergėtojos valdant ir išsaugant paminklus ir vietas bei vietas pagal 1972 metų Pasaulio paveldo konvenciją. ICOMOS 2005 m. Ksiano deklaracija¹ atkreipia dėmesį į konteksto² konservavimą, o kontekstą pasaulio paveldo paminklų ir vietų bei vietovių apsaugos ir skatinimo srityje apibrėžia kaip fizinius, regimuosius ir gamtinius aspektus, taip pat socialines ir dvasines praktikas, papročius, tradicines žinias ir kitus nematerialiuosius pavidalus bei raiškas. Ji taip pat kviečia taikyti daugiadalykį metodą ir naudotis labai įvairiais informacijos šaltiniais, siekiant geriau suprasti, valdyti ir konservuoti kontekstą. Foz do Iguazu deklaracija, patvirtinta 2008 m. Amerikos žemyno ICOMOS³, konkretizuoja, kad materialieji ir nematerialieji paveldo komponentai yra iš esmės svarbūs išsaugant bendruomenių, sukūrusių ir perdavusių kultūrinės bei istorinės reikšmės erdves, tapatumą.

Naujosios ICOMOS chartijos – dėl kultūros kelių⁴ bei dėl interpretavimo ir pateikties⁵, po ilgalaikio konsultavimo suformuluotos ir pateiktos ratifikuoti šioje, 16-ojoje, generalinėje asamblėjoje, taip pat pripažįsta nematerialiųjų paveldo dimensijų svarbą ir dvasinę vietos vertę. Materialiojo ir nematerialiojo paveldo prigimtis yra neperskiriama, o nematerialusis paveldas suteikia daiktams ir vietoms prasmę, verčių ir kontekstų. Todėl ICOMOS šiuo metu svarsto priimti naują chartiją, specialiai skirtą paminklų ir vietų bei vietovių nematerialiajam paveldui. Atsižvelgdami į tai, skatiname diskusiją ir debatus, kad sukurtume naują konceptualų sąvokyną, kuriame būtų atkreiptas dėmesys į būtiškuosius vietos dvasios pokyčius.

ICOMOS 16-oji generalinė asamblėja, o konkrečiau – Jaunimo forumas, Autochtoninių tautų forumas ir Mokslinis simpoziumas, suteikė galimybių išsamiau patyrinėti materialiojo ir nematerialiojo paveldo sąryšį, taip pat vidinius socialinius ir kultūrinius

vietos dvasios reiškinių mechanizmus. Vietos dvasia apibrėžiama kaip materialieji (statiniai, vietos bei vietovės, kraštovaizdžiai, keliai, daiktai) ir nematerialieji (atmintis ir prisiminimai, naratyvai, rašytiniai dokumentai, ritualai, šventės, tradicinės žinios, vertės, tekstūros, spalvos, kvapai ir pan.) elementai, taigi tie fiziniai ir dvasiniai dėmenys, kurie suteikia vietai prasmės, vertės, jausmų ir paslapties. Užuoat atskyrę dvasią nuo vietos, o nematerialybę nuo materialybės, ir nagrinėję jas kaip priešpriešas, mes ištyrinėjome daugelį būdų, kai jos abi sąveikauja ir kuria viena kitą. Vietos dvasią kuria įvairūs socialiniai veikėjai – tiek vietos kūrėjai ir valdytojai, tiek jos naudotojai. Visi jie, veikdami aktyviai ir kartu, prisideda prie vietos įprasminimo. Vietos dvasios samprata yra sąryšinė, turi nevienalytį, mišrų ir dinamišką pobūdį, gali turėti daug įvairių prasmų ir ypatingumų, kisti laikui slenkant ir priklausyti skirtingoms grupėms. Šis dinamiškesnis požiūris taip pat yra geriau pritaikytas prie šiandienio globalizuoto pasaulio, pasižyminčio tarptautiniu gyventojų judumu, gyventojų grupių persikraustymu, tarpkultūrinių kontaktų daugėjimu, pluralistinėmis visuomenėmis ir daugialypiu prisirišimu prie vietos.

Vietos dvasios samprata padeda visapusiškiau suprasti gyvą ir tuo pat metu nekintamą paminklų, vietų bei vietovių ir kultūrinių kraštovaizdžių charakterį. Ji pateikia turtingesnę, dinamiškesnę ir viską apimančią kultūros paveldo viziją. Vietos dvasia, vienu arba kitu pavidalu, egzistuoja iš esmės visose pasaulio kultūrose ir yra kuriama žmonių, kad tarnautų jų socialinėms reikmėms. Konkrečiose vietose gyvenančias bendruomenes, ypač tradicines, būtina glaudžiai susieti su vietos atminties, gyvybingumo, tęstinumo ir dvasingumo saugojimu.

Todėl ICOMOS 16-osios generalinės asamblėjos dalyviai adresuoja šią Deklaraciją dėl principų ir rekomendacijas tarpvyriausybinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, nacionalinėms ir vietos valdžios institucijoms, taip pat visoms kitoms institucijoms ir specialistams, galintiems per teisėkūrą, politiką, planavimo procesus ir valdymą prisidėti geriau saugant ir skatinant vietos dvasią.

Vietos dvasios permąstymas

1. Pripažindami, kad vietos dvasią sudaro materialieji (vietos bei vietovės, statiniai, kraštovaizdžiai, keliai, daiktai), taip pat nematerialieji (atmintis ir prisiminimai, naratyvai, rašytiniai dokumentai, šventės, minėjimai, ritualai, tradicinės žinios, vertės, tekstūros, spalvos, kvapai ir pan.) elementai, visi labai prisidedantys prie vietos kūrimo ir įdvasinimo, mes skelbiame, kad nematerialusis kultūros paveldas suteikia paveldui kaip visumai turtingesnę ir visapusišką prasmę, todėl į jį privalu atsižvelgti visuose su paveldu susijusiuose teisiniuose reglamentuose, taip pat visuose konservavimo ir restauravimo projektuose, skirtuose paminklams, vietoms bei vietovėms, kraštovaizdžiams, keliams ir daiktų rinkiniams.
2. Vietos dvasia yra sudėtinga ir daugiaformė, todėl mes reikalaujame, kad, siekiant geriau suprasti, išlaikyti ir perduoti vietos dvasią, valdžios institucijos ir kiti suinteresuotieji asmenys remtųsi daugiadalykių mokslinių tyrimų grupių ir tradicinėmis praktikomis užsiimančių žmonių žinojimu bei patirtimi.

3. Paveldo dvasios gyvavimas yra nuolatinės kūrybos ir rekonstrukcijos procesas, atliepantis bendruomenių kaitos ir tęstinumo reikmes. Todėl mes teigiame, kad ji gali skirtis, priklausomai nuo laiko ir kultūros, pagal konkrečias šių kultūrų atminties praktikas, o viena vieta gali turėti keletą dvasių ir būti bendra skirtingoms grupėms.

Grėsmių vietos dvasiai identifikavimas

4. Dėl klimato kaitos, masinio turizmo, ginkluotų konfliktų ir miestų vystymosi visuomenės pradėjo transformuotis bei irti. Mums reikia geriau suprasti šias grėsmes, kad galėtume sukurti jų užkardymo priemones ir numatyti tvarius sprendimus. Rekomenduojame, kad vyriausybės ir nevyriausybės struktūros, taip pat vietinės ir nacionalinės paveldo organizacijos kurtų ilgalaikius strateginius planus vietos ir jos aplinkos dvasios nykimo prevencijai. Gyventojai ir vietos valdžia taip pat turėtų būti informuoti apie vietos dvasios saugojimą, kad galėtų geriau pasirengti kovai su grėsmėmis, kurios kyla pasauliui keičiantis.
5. Kai vieta dalijasi keletas grupių, apgaubdamos ją kiekvienai skirtinga vietos dvasia, didėja varžybų ir konfliktų rizika. Mes pripažįstame, kad tokioms vietoms bei vietovėms reikia specifinių valdymo planų ir strategijų, pritaikytų prie pliuralistinio modernių daugiakultūrių visuomenių konteksto. Ypač didelių grėsmių vietos dvasiai kyla mažumų, nesvarbu – autochtonų ar naujų atvykėlių, grupėse, todėl mes rekomenduojame, kad specifinė politika ir praktika visų pirma būtų naudinga šioms grupėms.

Vietos dvasios saugojimas

6. Šiuo metu daugumoje nūdienos pasaulio šalių formaliojo švietimo programos arba teisinė apsauga nėra naudingos vietos dvasiai, ypač jos nematerialiesiems komponentams. Todėl, siekiant geriau saugoti ir skatinti vietos dvasią, mes rekomenduojame rengti forumus ir pasitarimus, kuriuose dalyvautų skirtingos kvalifikacijos ekspertai iš įvairios aplinkos ir žinovai iš vietos bendruomenių, taip pat kurti profesinio išsimokslinimo programas ir teises politikas.
7. Atsižvelgdami į tai, kad šiuolaikines skaitmenines technologijas (skaitmenines duomenų bazines, tinklavietes) galima efektyviai, veiksmingai ir nebrangiai panaudoti kuriant multimedijos inventorių, kurie integruotų materialiuosius ir nematerialiuosius paveldo elementus, mes labai rekomenduojame plačiai jas taikyti, siekiant geriau išlaikyti bei skatinti paveldo vietas ir jų dvasią, taip pat skleisti informaciją apie šį paveldą. Tokios technologijos padeda kaupti įvairesnę su vietos dvasia susijusią dokumentaciją ir palengvina jos nuolatinį aktualizavimą.

Vietos dvasios perdavimas

8. Pripažindami, kad vietos dvasią iš esmės perduoda žmonės, o šis perdavimas yra svarbi jos konservavimo dalis, mes pareiškiamo, kad vietos dvasia veiksmingiausiai

saugoma, naudojama ir puoselėjama per sąveikų bendravimą ir bendruomenių, kurioms rūpi ši dvasia, dalyvavimą. Bendruomenės yra geriausia priemonė vietos dvasios gyvavimui palaikyti.

9. Kadangi vietos bendruomenės, ypač tradicinės kultūrinės grupės, paprastai turi geriausių galimybių suvokti ir įprasinti vietos dvasią, mes tvirtiname, kad būtent jos yra geriausiai pasirengusios ir ją saugoti, todėl turėtų būti glaudžiai susietos su visomis pastangomis išlaikyti ir perduoti vietos dvasią. Reikėtų skatinti neformalias (pavyzdžiui, naratyvai, ritualai, vaidinimai, tradicinė patirtis bei praktika ir pan.) ir formalias (pavyzdžiui, švietimo programos, skaitmeninės duomenų bazės, tinklavietės, edukacinės priemonės, multimedijos pateiktys ir pan.) perdavimo priemonės, nes jos užtikrina ne tik vietos dvasios saugojimą, bet dar svarbesnį dalyką – tvarų ir socialų bendruomenių vystymąsi.
10. Pripažindami, kad perdavimui tarp kartų ir kultūrų tenka svarbus vaidmuo tvarią sklaidžiant ir išlaikant vietos dvasią, mes rekomenduojame susieti konkrečios vietos arba vietovės politikos kūrimą ir vietos dvasios valdymą su jaunesnėmis kartomis ir skirtingomis, su šia vieta susijusiomis, grupėmis bei skatinti jas dalyvauti šiame politikos kūrimo ir valdymo procese.

Vertėja Jūratė Markevičienė ©, Vilnius 2016

ORIGINALO NUORODOS IR KOMENTARAI LIETUVIŠKAM VERTIMUI

¹ *Vert. koment.* Skelbiama šiame ICOMOS LNK leidinyje.

² *Vert. koment.* Kituose ICOMOS doktrinos dokumentuose vadinamo ir *apsuptimi*.

³ *Vert. koment.* Amerikos žemyno ICOMOS nėra atskiras ICOMOS nacionalinis komitetas. Tai viso Amerikos žemyno (Šiaurės ir Pietų Amerikos žemynų) valstybių ICOMOS nacionaliniai komitetai, kurie drauge susirenka spręsti bendrų Amerikos žemyno paveldui aktualių problemų ir priima dokumentus, svarbius ne tik šiam žemynui, bet ir visai ICOMOS, todėl reikšmingai papildančius jos doktriną kaip šioje Kvebeko deklaracijoje minima Foz do Iguazu deklaracija arba ICOMOS LNK leidinyje skelbiama San Antonijo deklaracija.

⁴ *Vert. koment.* Skelbiama šiame ICOMOS LNK leidinyje.

⁵ *Vert. koment.* Skelbiama šiame ICOMOS LNK leidinyje.